

INSON QADRI VA GO'ZALLIKNI O'ZARO UYG'UNLASHTIRISHNING IJTIMOY VA ESTETIK AHAMIYATI

Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich

Samarqand davlat universitetining Urgut filiali

“Pedagogika va jismoniy madaniyat” kafedrası PhD dotsenti;

Email: pulatsamdu1988@mail.ru, +998995665940

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15140925>

Annotatsiya: Maqola "Inson qadri va go'zallikni o'zaro uyg'unlashtirishning ijtimoiy va estetik ahamiyati" mavzusida inson qadri va go'zallik tushunchalarining o'zaro aloqasi, ularning ijtimoiy va estetik kontekstda ahamiyati tahlil qilinadi. Ushbu maqola, go'zallikni faqat tashqi ko'rinish bilan emas, balki ichki axloqiy fazilatlar bilan ham bog'lash zarurligini ta'kidlaydi. Inson qadri va go'zallikning uyg'unligi, jamiyatda adolat, tenglik va etika me'yorlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada, shuningdek, go'zallikni qadrlashdagi ijtimoiy me'yorlar va estetik qarashlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Inson qadri, go'zallik, uyg'unlik, ijtimoiy ahamiyat, estetik qarashlar, axloqiy me'yorlar.

Kirish. Inson qadri va go'zallik tushunchalari har doim ijtimoiy va estetik nazariyalarda markaziy o'rin tutgan. Ularning o'zaro uyg'unlashuvi jamiyatdagi axloqiy va estetik qadriyatlarining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Inson qadri nafaqat uning fizikaviy yoki tashqi ko'rinishi, balki ichki dunyosi, axloqiy fazilatlar, jamiyatga bo'lgan munosabati bilan ham belgilangan. Zero, "Inson qadri – ulug'. U ertaga emas, uzoq kelajakda emas, aynan bugun o'z hayotidan rozi va mamnun bo'lib yashashi kerak" [2;3]. Go'zallik esa, ko'pincha tashqi qiyofa bilan bog'liq bo'lsa-da, uning ichki mazmuni, ya'ni insonning aql-idroki, his-tuyg'ulari va ma'naviy jihatlari bilan o'zaro chambarchas bog'liqdir.

Go'zallikni faqat tashqi ko'rinishdan iborat deb qarash, ko'plab ijtimoiy va madaniy stereotiplarga olib kelishi mumkin. Zamonaviy jamiyatda go'zallik normasi ko'pincha yuzaki ko'rinishlarga asoslangan bo'lib, bu inson qadriyatlarini e'tiborga olishda adolatsizlikka olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, go'zallikni faqat tashqi ko'rinish bilan bog'lash axloqiy va estetik me'yorlarga zarar yetkazadi. Insonning ichki go'zalligi, uning ma'naviy o'sishi va axloqiy qadriyatlar, jamiyatda tenglik va adolat tamoyillarining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. "Insonning botiniy go'zalligi uning odob, xulq va axloqiy fazilatlar bilan belgilanadi. Buni nafosat ilmi xulqiy go'zallik deb nomlaydi"[2;217].

Inson qadri va go'zallikni o'zaro uyg'unlashtirish ijtimoiy hayotda adolat, tenglik va axloqiy me'yorlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Go'zallikning estetik jihatlari insonning tashqi ko'rinishi bilan bog'liq bo'lsa-da, uning axloqiy jihatlari ko'proq ichki dunyo va insoniy fazilatlar bilan bog'liqdir. Ularning uyg'unlashuvi, faqat tashqi go'zallikni emas, balki axloqiy go'zallikni ham qadrlashni ta'minlashga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatda ahloqiy xulq-atvor va estetik me'yorlarning shakllanishiga olib keladi.

Maqolada inson qadri va go'zallikni o'zaro uyg'unlashtirishning ijtimoiy va estetik ahamiyati, ularning jamiyatda o'rni va ahloqiy-estetik me'yorlarni rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, go'zallik va inson qadri o'rtasidagi o'zaro aloqalar va bu uyg'unlikning jamiyatga qanday ta'sir ko'rsatishi ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism. Inson qadri va go'zallik o'rtasidagi uyg'unlik jamiyatdagi asosiy axloqiy va

estetik qadriyatlarini shakllantiruvchi muhim omildir. Inson qadri, uning inson sifatida hurmatga loyiq ekanligini anglatadi. Bu tushuncha, birinchi navbatda, insonning ichki dunyosiga, axloqiy fazilatlarini, ma'naviy o'sishi va jamiyatga bo'lgan munosabatlariga asoslanadi. Go'zallik esa ko'pincha tashqi ko'rinish bilan bog'lanadi, lekin uning estetik qiymati insonning ichki dunyo va axloqiy jihatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Go'zallikning o'zaro uyg'unlashishi inson qadriyatlarini va axloqiy me'yorlarni yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Darhaqiqat, "Ma'naviy barkamollik insonning go'zalligi, dunyoqarashi, e'tiqodi, ruhiyati, xulq-atvor normalari, axloq-odobi bilan bevosita aloqadorligi bilan ajralib turadi" [3].

Ijtimoiy jihatdan, go'zallik normasi ko'plab madaniyatlarda va jamiyatlarda yuzaki ko'rinishlarga asoslangan bo'lishi mumkin. Bu esa, odatda, tashqi go'zallikni baholashda faqat fizik xususiyatlar yoki tashqi ko'rinishlarga e'tibor qaratilishiga olib keladi. Bunday yondashuv, o'z navbatida, insonning ichki go'zalligi yoki axloqiy fazilatlarini kam baholashga sabab bo'lishi mumkin. Jamiyatdagi bunday yondashuvlar, ko'pincha, estetik normaning yuqori bo'lishi yoki bo'lmasligi asosida insonlarni ajratishga, ularni tazyiqqa solishga olib keladi. Natijada, inson qadri kamayadi va ijtimoiy adolatsizlik yuzaga keladi. Shuning uchun, go'zallik va inson qadri o'rtasidagi uyg'unlikni shakllantirish muhimdir.

Estetik jihatdan, go'zallik faqat tashqi ko'rinish bilan cheklanmaydi, balki insonning ruhiy holati, ma'naviy qadriyatlarini va axloqiy fazilatlarini bilan bog'liqdir. Go'zallikni baholashda ichki go'zallikning ahamiyati kattadir, chunki faqat tashqi ko'rinish jamiyatda estetik qiymatga ega bo'lmasligi mumkin. Insonning ichki go'zalligi, uning samimiyligi, haqiqatga bo'lgan sadoqati va ijtimoiy xulq-atvori, go'zallikning haqiqiy ifodasidir. Shu sababli, estetik qarashlar nafaqat tashqi ko'rinish, balki insonning ichki fazilatlariga ham asoslanishi lozim.

Go'zallikni ichki va tashqi jihatlari bilan uyg'unlashtirish, ijtimoiy adolatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv, insonlarni tashqi ko'rinishiga qarab ajratishning oldini olishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, jamiyatda tenglik, hurmat va yaxshilikni rivojlantirishga olib keladi. Zero, "Ma'naviyat tizimidagi ijtimoiy hodisalarning axloq bilan munosabatlarini mana shu qisqacha tarzda ko'rib chiqishimizning o'ziyiq bizda axloqning o'mi haqida aniq tasavvur uyg'otadi. Shu narsa ayonki, axloq mazkur ijtimoiy hodisalar markazida turadi. U nafaqat markaziy ijtimoiy hodisa, balki boshqa ijtimoiy hodisalarni harakatlantiruvchi ma'naviy kuch sifatida namoyon bo'ladi"[4;239].

Go'zallikni faqat tashqi ko'rinish bilan bog'lash, insonlarni o'zining ichki fazilatlarini asosida baholashda muammo yuzaga keltiradi. Agar go'zallik faqat tashqi qiyofaga asoslansa, jamiyatda yuzaki qarashlar, stereotiplar va ijtimoiy qabul qilishda ayrim o'zgarishlar yuz berishi mumkin. Shuning uchun, go'zallik va inson qadri o'rtasida uyg'unlikni ta'minlash, adolatli va muvozanatli ijtimoiy hayotni yaratish uchun zarurdir.

Estetik yondashuvlarni ijtimoiy me'yorlar bilan uyg'unlashtirish, nafaqat tashqi go'zallikni qadrlashni, balki ichki go'zallikni ham qadrlashni ta'minlaydi. Shunday qilib, go'zallik va inson qadri o'rtasidagi uyg'unlik jamiyatda ijtimoiy hamjihatlikni, ma'naviy o'sishni va axloqiy me'yorlarning kuchayishini ta'minlaydi. Bu jarayon, go'zallikning faqat tashqi ko'rinish bilan cheklanmasligini, balki uning ichki go'zallikni ham qamrab olishini anglatadi. Bunday yondashuv, jamiyatda o'zaro hurmat va mehr-oqibatni rivojlantiradi, shuningdek, inson qadriyatlarini va estetik me'yorlarni yangi darajaga ko'taradi.

Xulosa. Inson qadri va go'zallikni o'zaro uyg'unlashtirish, jamiyatda axloqiy va estetik qadriyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Go'zallik nafaqat tashqi ko'rinish bilan,

balki insonning ichki dunyosi, axloqiy fazilatlar va ijtimoiy mas'uliyati bilan ham chambarchas bog'liqdir. Tashqi go'zallikni qadrlashning ijtimoiy stereotiplari va yuzaki qarashlari ko'plab muammolarga olib kelishi mumkin, chunki u insonning haqiqiy qadriyatlarini, uning ichki go'zalligini e'tibordan chetda qoldiradi. Shu sababli, go'zallikni faqat tashqi ko'rinish bilan bog'lashning o'rniga, insonning ma'naviy va axloqiy fazilatlarini ham hisobga olish zarur. Zero, axloqiy madaniyat axloqiy tafakkur madaniyatining qator unsurlarini o'z ichiga olgan tuzilmadir. U shaxsning o'zgalar bilan o'zaro munosabatlarida namoyon bo'ladi"[5;138].

Go'zallik va inson qadri o'rtasidagi uyg'unlik, ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Go'zallikni baholashda estetik va axloqiy nuqtai nazarlarni birlashtirish, jamiyatda o'zaro hurmat, sevgi va ma'naviy yaxlitlikni mustahkamlaydi. Insonning haqiqiy go'zalligi, uning yurakdan va samimiyat bilan amalga oshiradigan yaxshi niyatlari, boshqalarga nisbatan mehr-oqibati va ahloqiy qadriyatlariga asoslanadi.

Bundan tashqari, go'zallik va inson qadri o'rtasidagi uyg'unlik, jamiyatda ijtimoiy me'yorlarning yanada takomillashishiga olib keladi. Bu, o'z navbatida, stereotiplarni kamaytirishga, insonlarni tashqi ko'rinishiga qarab baholashdan saqlanishga yordam beradi. Go'zallikni nafaqat tashqi, balki ichki ko'rinishi bilan ham qadrlash, insonni yaxshiroq anglashga va ularni o'zining haqiqiy qadriyatlariga mos ravishda baholashga imkon yaratadi.

Shu sababli, inson qadri va go'zallikni o'zaro uyg'unlashtirish, jamiyatda estetik va axloqiy me'yorlarning o'zaro ta'sirini kuchaytiradi va jamiyatda yaxshilik, tenglik va adolatni rivojlantirishga olib keladi. Bu jarayon, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, inson huquqlarini hurmat qilish va ma'naviy boylikni oshirishga xizmat qiladi. Go'zallikning har ikki – ichki va tashqi – jihatlari, insoniyatning haqiqiy qadriyatlarini aniqlashda asosiy o'rin tutadi va ijtimoiy hamjihatlikni kuchaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Инсон қадри – улуғ // Халқ сўзи. – 2018 йил. 29 июнь, № 131 (7089).
2. G'aybullayev O.M. Nafosat falsafasi. Darslik. – Samarqand: "Samarqand davlat chet tiilar instituti" nashriyoti, 2024. – bet 544.
3. Abdurazaqova G., Yetmishboyev Sh. Komil va barkamol inson tushunchalari // Theory and analytical aspects of recent research, International scientific-online conference Part 1, Issue 5: May 31st 2022 – P. 16-20. www.interonconf.com.
4. Sher, Abdulla. Axloqshunoslik. Darslik. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. – bet 328.
5. Muhammadjanova L., Sher, Abdulla, Shadimetova G. Axloq falsafasi. Darslik. – Toshkent, 2023. – bet 208.